

(ne)miers

Ekodizaina vadlīnijas publiskiem pasākumiem Liepāja 2027

No (ne)miera pie rūpēm.

No viensētas pie kaimiņu būšanas.

No atkritumiem pie apritumiem.

Liepāja
2027

Eiropas kultūras galvaspilsēta

Oficiālie partneri:

Kuldīgas novads

Dienvidkurzemes novads

Saturs

Ievads	3
Ekodizaina domāšana	4
Vadlīnijas.....	6
1. Resursi: no atkritumiem pie apritumiem	6
2. Izvēles: piegādātāji, iepirkumi, iepakojumi	7
3. Lietas: informatīvi materiāli, suvenīri, dāvanas	8
4. Maltītes: ēdiens, izcelsme, pārtikas atkritumi	9
5. Ūdens: pieejamība, patēriņš, piesārņojums.....	10
6. Vieta: pieejamība un energoefektivitāte	11
7. Ceļš: pārvietošanās, maršruti, transports.....	12
8. Kaimiņi: iepazīšanās, iesaiste, līdzdalība.....	13
9. Ciemiņi: izglītošana, iesaiste, līdzdalība	14
10. Stāsti: informēšana, iesaiste, atziņas.....	15

Ievads

Liepājas pilsētas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam saredz Liepāju kā radošu un aktīvu piejūras pilsētu, kurā cilvēki pilnvērtīgi dzīvo, izglītojas, strādā un atpūšas. Radošums, daba un labbūtība – trīs atslēgas vārdi, caur kuriem iespējams raudzīties arī uz to, kā dzīvot un darboties saskaņā ar ekodizaina principiem, rūpējoties par vides ilgtspēju.

Ekoloģiskais dizains jeb ekodizains ir atbildīga radīšanas pieeja, kas ņem vērā produktu un izvēļu ietekmi uz vidi, tiecoties to mazināt. Šo ekodizaina vadlīniju pamatā ir trīs principi – apzināta mērenība, līdzāspastāvēšana un sadarbība –, kas izriet no "Liepāja 2027" vīzijas. Šie trīs aspekti vienlaikus ir arī svarīgi ekodizaina principi, kurus aicinām ņemt vērā pasākumu rīkotājus.

- Pirmkārt, apzināti atteikties no lieka patēriņa.
- Otrkārt, tiekties izprast un mazināt kaitīgās ietekmes uz vidi un visām dzīvām būtnēm.
- Treškārt, sadarboties, veicinot resursu un ideju apriti vietējā kopienā.

Liepājas gadījumā jo īpaši jāraugās uz to, kā ar savu rīcību spējam rūpēties par apkaimes ūdeņiem, mazinot pārlieku ūdens patēriņu un izskaužot dažāda veida kā redzamo, tā ar aci nesaskatāmo piesārņojumu, kas kaitē Baltijas jūras un mūsu pašu veselībai un labbūtībai.

Vadlīniju mērķis ir kopīgi veidot ilgtspējīgus pasākumus, kas sakņojas ekodizaina principos. Ekodizaina vadlīnijas ir sākumpunkts rīcības maiņai. To ņemšana vērā ļauj taupīt resursus, veikt apzinātas izvēles, mazināt kaitīgās ietekmes uz vidi un cilvēku, veicināt sadarbību ar tuviem un tālākiem kaimiņiem, mazināt tēriņus un atkritumu apjomu, nostiprināt savu atbildību, vienlaikus soli pa solim veicinot paradumu maiņu plašākā kopienā.

Atceries! Ekodizains – tās ir rūpes ne tikai par vidi, bet arī citam par citu. Šo principu ievērošana, piedzīvojot Liepāju kā Eiropas kultūras galvaspilsētu, veidos cieņpilnākas un līdzsvarotākas attiecības starp cilvēku un vidi.

Ekodizaina domāšana

Ekodizaina vadlīnijas balstās aicinājumā uz rīcību, kas sakņojas ētiskās, taisnīgās un saudzīgās attiecībās, atbildīgā patēriņā, kā arī rūpēs par vidi un līdzcilvēkiem un citām dzīvām būtnēm. To pamatā ir ekosociāla atbildība par savām izvēlēm un to ietekmēm.

Vadlīnijās ir izdalīti divi to īstenošanas līmeņi. Pirmais – visaptverošs ekodizaina princips, ko aicinām izprast, ievērot un pielāgot iecerētajam pasākumam, un praktiska rīcība, ko sagaidām no pasākumu organizētājiem. Otrais – tie ir vairāki papildu ieteikumi, kas palīdzēs izprast konkrēto ekodizaina principu un pārvērst to praktiskos soļos.

Vadlīnijas ir ieteicams pielāgot katram pasākumam individuāli, ņemot vērā konkrētos apstākļus, pieejamos resursus un izvēļu iespējas. Izstrādājot projektu un attīstot pasākuma ideju, ieteicams jau plānošanas posmā ietvert punktu par ekodizaina principu piemērošanu pasākumam, norādot konkrētu iecerēto rīcību. Lai mērķtiecīgi to paveiktu, jau pirms pasākuma īstenošanas, svarīgi ir rast atbildes uz vairākiem jautājumiem.

- Kas radīs lielāko kaitīgo ietekmi uz vidi, īstenojot konkrēto pasākumu? Un kā šo ietekmi varam mazināt, piemērojot pasākumam ekodizaina principus?
- Kā veicināsim atbildību rīcību pasākuma komandas, darbinieku, sadarbības partneru un apmeklētāju vidū?
- Kā izvērtēsim paveikto pēc pasākuma? Kādi būs mūsu atskaites punkti tam, vai un cik lielā mērā iecerētā ekodizaina principos balstītā rīcība būs īstenota praksē?

Līdzās šiem pamatjautājumiem, ir vērts pasākuma plānošanas laikā meklēt atbildes arī uz citiem jautājumiem, kuri ievirzīs ekodizaina domāšanas laukā.

- Kā mēs varam paveikt vairāk, izmantojot mazāk?
- Kā mēs pasākuma norises vietu varam padarīt pieejamāku un labāku pēc pasākuma norises?
- Kā mēs varam sadarboties ar citiem?
- Ko vēl mēs varam uzaicināt uz šo pasākumu?
- Kā mēs varam uzaicināt tos, kas paši nevar ierasties?
- Kā mēs varam rosināt apmeklētājus rīkoties saskaņā ar ekodizaina principiem?
- Ko mēs darīsim ar pasākumam sagādāto, bet neizmantoto – uzkodām, informatīviem materiāliem, suvenīriem, baneriem u. tml. –, kad pasākums būs beidzies?
- Vai un kā pāri palikušās lietas un materiāli var iegūt otru, trešo vai vēl citu dzīvi?

Atbilžu meklēšana uz šiem jautājumiem jau plānošanas posmā palīdzēs pieņemt tālredzīgus lēmumus, kas ļaus izvairīties no pārmērīga patēriņa un veicinās radošāku pieeju pasākuma īstenošanai.

Lai veicinātu paradumu maiņu, izmanto mazas atgādnas ikdienā. Iedvesmojies no šīm vai radi savus pamudinājumus rīkoties atbildīgi.

- Planēta nav vienreizlietojama
- Ūdens ir dzīvība. Taupi to!
- Piliens apņēmības labākai pasaulei
- Šīs ir mūsu kopīgās mājas
- Ko tu šodien esi paveicis labākas pasaules vārdā?

Atceries! Ilgtspējīgs pasākums, kas īstenots saskaņā ar ekodizaina principiem, ir pasākums, kas ir plānots, rīkots un īstenots saskaņā ar aprites principiem, pēc iespējas samazinot kaitīgo ietekmi uz vidi, tā vietā tiecoties uzlabot kopienas attiecības un dzīves vidi visām dzīvām būtnēm.

Vadlīnijas

Ekodizaina vadlīnijas pasākumiem ir strukturētas desmit apakštēmās. Katrā no tām atradīsiet tēmu aktualizējošus jautājumus, tiem seko konkrētajai tēmai būtisks ekodizaina princips un ieteicamā rīcība. Katrā tēmā ir norādīti vairāki praktiski ieteikumi, kas veicinās ekodizaina principa īstenošanu praksē.

1. Resursi: no atkritumiem pie apritumiem

Vai mēs ne tikai šķirojam, bet arī samazinām atkritumu apjomu?

Princips:

- Mazināt atkritumu daudzumu, veicināt atkārtotu lietošanu, izvairīties no vienreizlietojamu materiālu un priekšmetu izmantošanas.

Rīcība:

- Pirms iegādāties jaunu vai pirms izmet, izvērtē katras lietas iespējamo izmantošanu atkārtoti.

Ieteikumi:

- Pirms iegādāties jaunas lietas un materiālus, izpēti, kas jau ir pieejams.
- Apsver jau pieejamo lietu radošu izmantošanu, pārveidojot tās.
- Meklē iespējas aizņemties, iznomāt vai pārradīt jau esošās lietas.
- Pārliecinies, ko būs iespējams izmantot arī pēc pasākuma.
- Nodrošini atkritumu šķirošanas iespējas un skaidras norādes par tām pasākuma norises vietā.
- Norādi uz atkritumu šķirošanas iespējām tuvākajā apkaimē.
- Pirms izmet, padomā, kādam mērķim tas var tikt izmantots vai kam tas var tikt ziedots.

2. Izvēles: piegādātāji, iepirkumi, iepakojumi

Vai partneri zina un ievēro mūsu apņemšanos rīkoties atbildīgi pret vidi un cilvēkiem?

Princips:

- Izvēlēties sadarbības partnerus un piegādātājus, kas jau darbojas saskaņā ar ilgtspējas un ekodizaina principiem.

Rīcība:

- Pirms izvēlies produktus vai pakalpojumus, pievērs uzmanību to ietekmei uz vidi, un to ražotāju un piegādātāju atbildībai pret vidi.

Ieteikumi:

- Pasākuma vajadzībām iegādājies tikai tādas lietas un materiālus, kas var tikt izmantoti atkārtoti.
- Ietver sadarbības līgumos punktu vai pielikumu, kas atspoguļo konkrētus ekodizaina principus un ilgtspējas aspektus, kuri jāņem vērā sadarbības laikā.
- Izvēlies materiālus un produktus, kam ir ekomarķējums vai ilgtspējīgas prakses sertifikāts.
- Izmanto zaļā iepirkuma principus un pieeju.
- Pievērs uzmanību piegādes ceļa garumam, tiecoties to saīsināt, un iepakojumam, izvairoties no nepārstrādājamiem, atkārtoti neizmantojamiem materiāliem.

3. Lietas: informatīvi materiāli, suvenīri, dāvanas

Vai radām ilgtspējīgas lietas ar paliekošu vērtību, nevis "viendienītes"?

Princips:

- Atteikties no vienreizlietojamām lietām no nepārstrādājamiem materiāliem.

Rīcība:

- Radi un izmanto lietas, kas radītas atbildīgi un pēc iespējas mazāk kaitē videi.

Ieteikumi:

- Neiegādājies jaunu, vienreizlietojamu pasākumu atribūtiku, piemēram, baloniem, konfeti, karodziņiem, salūtiem u. tml., it īpaši, ja pasākums notiek ārpus telpām. Radi tiem videi nekaitīgas alternatīvas, karodziņi, kas darināti no atkārtoti izmantota tekstila vai konfeti, kas presēts no rudens lapām.
- Izvairies no materiālu drukas. Ja drukā, tad tikai materiālus ar pievienoto vērtību, kas var būt noderīgi arī pēc pasākuma. Ja drukā, tad uz atbildīgi iegūta, FSC sertificēta vai pārstrādāta papīra. Ja drukā, tad lapas abās pusēs, neizmantojot krāsaino druku, samazinot teksta apjomu.
- Ja plāno nodrošināt rakstāmpiederumus, izvēlies zīmulus vai pildspalvas, kas ražoti no ilgtspējīgi iegūtiem materiāliem, pēc iespējas izvairoties no plastmasas elementiem tajos. Mudini pēc pasākuma atstāt izmantotos rakstāmrikus, skaidri norādot vietu tam.
- Atsakies no rūpnieciski radītām drukātām, laminētām vārda kartēm un lentēm, ko nav iespējams izmantot citiem pasākumiem. Tā vietā radi tās no videi draudzīgiem materiāliem, kas ir atkārtoti lietojami vai šķirojami, piemēram, kartona atgriezumī, ar roku rakstīts vārds, dabiskas šķiedras pavediens.
- Izmanto digitālu reģistrēšanos vai izveido reģistrācijas lapu bez drukas, rakstot ar roku.
- Izvēlies uzticamus un atbildīgus piegādātājus, noskaidrojot to attieksmi pret vides un sociālās ilgtspējas jautājumiem.
- Radot suvenīrus, apsver iespēju iesaistīt sociālos uzņēmējus vai vietējos amatniekus, radot autentiskas lietas no vidi saudzējošiem materiāliem.
- Pasūtot vai darinot jaunas lietas, pārliecinies par to, kā tās ir iepakotas, izvairoties no lieka iepakojuma.
- Ļauj izvēlēties – ņemt vai neņemt – suvenīrus un dāvanas. To noskaidro jau pieteikšanās laikā, iekļaujot jautājumu pieteikuma anketā.
- Dāvini pieredzes priekšmetu vietā: piedāvā suvenīru vietā gida vadītu ekskursiju vai tematisku nodarbību.

4. Maltītes: ēdiens, izcelsme, pārtikas atkritumi

Vai ēdiens ir veselīgs cilvēkiem un planētai – vietējs, sezonāls, bioloģisks un bez lieka iepakojuma?

Princips:

- Vietējs, sezonāls ēdiens bez lieka iepakojuma un bez vienreizlietojamiem traukiem ar pēc iespējas mazāk pārtikas atkritumu.

Rīcība:

- Izvēloties maltītes, dod priekšroku vietējam, sezonālam, svaigam, bioloģiskam, veģetāram ēdienam un godīgas tirdzniecības principiem atbilstošiem pārtikas produktiem.

Ieteikumi:

- Izvēlies ērtas uzkodas, ko ir viegli ēst bez papildu galda piederumiem.
- Izmanto tikai atkārtoti lietojamus traukus un galda piederumus.
- Atsakies no vienreizlietojamiem piederumiem – salmiņiem, uz kodu kociņiem, neēdamiem kokteiļu dekorējumiem.
- Izvairies no mazajiem iepakojumiem, piemēram, cukura paciņām, sviesta paciņām, balinātiem tējas maisiņiem u. tml.
- Nodrošini vairāk augu valsts produktu, kas ir saudzīgāki videi un veselīgāki cilvēkam, mazinot gaļas produktu piedāvājumu.
- Katrā pasākumā nodrošini vismaz vienu vegānu un vienu veģetāru maltīti.
- Izmanto pieteikšanos maltītēm, paredzot noteiktu skaitu iepriekš pieteiktu porciju.
- Noskaidro ēdinātāju pieeju produktu sastāvdaļu sagādē, iepakojumu transportēšanas laikā, izmantotos traukus un to, kas notiek ar pārtikas pārpalikumiem.
- Pasākumiem, kas noris ilgāku laiku, rosini ņemt līdzi katram savu trauku komplektu un auduma salveti, norādot, kur traukus ir iespējams pēc ēdienreizes nomazgāt.
- Izvietoj maltīšu vietā redzamas atgādnas, kas rosina servēt tik daudz ēdiena, cik varēs apēst.
- Noskaidro, ko var darīt ar pāri palikušo ēdienu – dod līdžņemšanai, ziedot dzīvnieku patversmēm vai tml.
- Nodrošini punktu bioloģisko atkritumu šķirošanai pasākuma norises vietā.

5. Ūdens: pieejamība, patēriņš, piesārņojums

Vai esam parūpējušies par ūdens taupīšanu un nepiesārņošanu?

Princips:

- Mazināt ūdens pēdu – patērētā un piesārņotā ūdens apjomu.

Rīcība:

- Atsakies no plastmasas pudelēs pildītā dzeramā ūdens un citiem dzērieniem un izvēlies saudzīgus tīrīšanas līdzekļus.

Ieteikumi:

- Atgādini katram ņemt līdzi un izmantot savu uzpildāmo pudeli vai krūzi.
- Pasākuma vietā nodrošini iespējas uzpildīt dažādus dzērienus līdzņemtajā pudelē vai krūzē.
- Apzini un norādi tuvākās dzeramā ūdens uzpildes vietas, aicinot tās izmantot gan pasākuma rīkotājus, gan apmeklētājus.
- Pārliecinies, lai piegādātāji nepiegādā pasākumam plastmasas pudelēs pildītus dzērienus.
- Izmanto tikai videi saudzīgus tīrīšanas līdzekļus ar ekomarķējumu.

6. Vieta: pieejamība un energoefektivitāte

Vai norises vietu saudzējam un uzlabojam? Vai tā ir pieejama ikvienam?

Princips:

- Izvēlēties dažādām sabiedrības grupām pieejamu vietu, rūpējoties par to pirms pasākuma, pasākuma laikā un pēc tā.

Rīcība:

- Apzini iespējamās ietekmes, ko pasākuma norise radīs izvēlētajā vietā, un apdomā, kā tās mazināt.

Ieteikumi:

- Izvēlies vietu, kas ir pieejama dažādām sabiedrības grupām ar dažādiem pārvietošanās paradumiem.
- Brīdini kaimiņus par iecerēto pasākumu savlaicīgi un iesaisti tos pasākuma īstenošanā.
- Noskaidro, cik energoefektīvas ir telpas un izpēti, vai ir iespējams izmantot atjaunīgus energoresursus. Ja pasākums noris ārpus telpām, apzini iespējas izmantot fiksētu energopadevi, izvairoties no pārnēsājamo, ar naftas produktiem darbināmo ģeneratoru izmantošanas.
- Seko līdzi telpas energopatēriņam, iespēju robežās centies to mazināt. Piemēram, gatavošanās laikā neizmanto pilnu apgaismojumu. Pasākuma laikā samazini apkures temperatūru telpā. Izvieto atgātnes par gaismas izslēgšanu telpās, kurās neviens neatrodas. Samazini datora ekrāna spilgtumu. Mudini klausītājus izslēgt videokameru tiešsaistes prezentāciju laikā, pieslēdzoties diskusijas daļai. Atvieno no strāvas pilnībā uzlādētas ierīces. Izslēdz datortehniku, kad tā netiek ilgāku laiku lietota.
- Sniedz skaidras norādes par smēķēšanas vietu un nodrošini izsmēķu savākšanas konteineru.
- Pēc pasākuma norises atstāj pasākuma vietu labākā kārtībā, nekā pirms tam.

7. Ceļš: pārvietošanās, maršruti, transports

Vai pasākums ir sasniedzams ilgtspējīgi – ar kājām, velosipēdu, sabiedrisko transportu vai kopā braucot?

Princips:

- Pārvietoties videi saudzīgi, mazinot kaitīgos izmešus.

Rīcība:

- Informē dalībniekus par kājāmgājējam vai velobraucējam piemērotiem maršrutiem un par sabiedriskā transporta izmantošanas iespējām, lai nokļūtu uz pasākuma vietu.

Ieteikumi:

- Pievieno informāciju par maršrutiem pie pasākuma apraksta, apstiprinājuma vēstulēs, preses relizēs, tīmekļvietnē un citos komunikācijas kanālos.
- Norādi papildinformāciju par iespējām droši novietot mikromobilitātes transportlīdzekļus pasākuma tuvējā apkārtnē, norādot no stāvvietas līdz pasākumam mērojamo attālumu.
- Nodrošini pasākuma laikā uzraudzītu vietu, kur ir iespējams droši novietot velosipēdus.
- Sabiedriskā transporta nepieejamības gadījumā, organizē kopā braukšanas iespējas vai mudini dalībniekus pašorganizēties.
- Ja plāno nomāt transportlīdzekļus, izvēlies tos, kas rada mazāk izmešu.
- Ārvalstu viesiem norādi videi saudzīgākos ierašanās veidus, norādot prāmju līnijas, vilcienu un autobusu izmantošanas iespējas un vietnes, kur var atrast detalizētus laika grafikus un maršrutus.

8. Kaimiņi: iepazīšanās, iesaiste, līdzdalība

Vai pazīstam savus tuvākos un tālākos kaimiņus? Vai veidojam sadarbību?

Princips:

- Veicināt sadarbību vietējā kopienā, īstenojot ideju un resursu apriti.

Rīcība:

- Iepazīsties ar tuviem un tālākiem kaimiņiem, meklējot abpusēji saistošus sadarbības krustpunktus tematiski, praktiski, materiāli.

Ieteikumi:

- Plānojot pasākumu, apsver, vai un kā varat sadarboties ar kaimiņiem.
- Dalieties prasmēs un resursos un atbalstiet viens otru ar zināšanām.
- Laikus informē vietējos iedzīvotājus par iecerētajiem pasākumiem, to norises laiku un ilgumu, iespējamo skaņas un gaismas izmantošanu pasākuma vietā.
- Apsver iespējas iesaistīt vietējo kopienu kā brīvprātīgos pasākuma norisē, piedāvā ieejas vai dalības maksas atlaides, aicini piedalīties pasākumā ar pašu darinājumiem, ietver pasākuma programmā kādu tematisku uzstāšanos, priekšnesumu vai ekspozīciju u. tml.

9. Ciemiņi: izglītošana, iesaiste, līdzdalība

**Vai aicinām visus, kas vēlas piedalīties?
Kā nodrošinām pieejamību – klātienē, attālināti vai hibrīdi?**

Princips:

- Nodrošini iespējas piedalīties, vienlaikus veicinot ilgtspējīgas prakses.

Rīcība:

- Sniedz praktiskus padomus, kā pasākuma apmeklētājiem līdzdarboties ekodizaina principu īstenošanā.

Ieteikumi:

- Informē pasākuma dalībniekus un apmeklētājus par pasākuma ekodizaina principiem un vēlamo rīcību gan pirms pasākuma dažādos komunikācijas kanālos (tīmekļvietne, sociālie tīkli, uzaicinājuma vēstules, reģistrācijas anketas u. tml.), gan arī ar skaidrām norādēm (atgādnēs, uzruna u. c.) pasākuma laikā.
- Izmanto vienkāršus, skaidri formulētus aicinājumus uz konkrēto rīcību. Izmanto ar roku uz papīra vai uz mini tāfelēm rakstītas norādes.
- Nodrošini digitāli izmantojamu informāciju – pasākuma ielūgumu, e-biļeti, programmu, norises vietas karti u. tml.
- Izvēlies pasākuma formu – fizisku, virtuālu vai hibrīd veida –, ņemot vērā iespējamo apmeklētāju loku.
- Apsver, kā pasākums var paplašināt apmeklētāju loku, ja pasākumam tiks nodrošināta hibrīd veida pieeja.
- Virtuālu pasākumu gadījumā, sniedz padomus, kā mazināt digitālo pēdu – neveikt ierakstus, kas netiks izmantoti; izslēgt videokameru prezentāciju laikā, samazināt viedierīču ekrānu spilgtumu u. c.
- Pasākuma plānošanā un norisē ņem vērā piekļūstamības vadlīnijas.

10. Stāsti: informēšana, iesaiste, atziņas

**Vai visi zina mūsu ieceres? Vai sniedzam skaidras norādes, kā rīkoties atbildīgi?
Vai izvērtējam gūtās mācības, tostarp arī kļūdas?**

Princips:

- Izpratnes veidošana, praktiska iesaiste un paradumu maiņas veicināšana.

Rīcība:

- Plāno un stāsti, ko un kāpēc esi iecerējis darīt saskaņā ar ekodizaina principiem.

Ieteikumi:

- Iekļauj ekodizaina principu komunikāciju pasākuma komunikācijas plānā un komunikācijas materiālos un skaidri norādi atbildīgos par konkrētiem soļiem.
- Liela mēroga pasākumiem izstrādā zaļās rīcības plānu, ietverot konkrētus soļus, kas ir veicami līdz pasākuma norisei, pasākuma laikā un pēc pasākuma attiecībā uz pasākuma rīkotājkomandu, sadarbības partneriem, dalībniekiem un apmeklētājiem.
- Norādi praktiskus padomus un aicinājumus atgādņu veidā gan komunikācijā pirms pasākuma, gan pasākuma norises vietā.
- Pievieno pasākumam sateltītspasākumu – kopīgu talku, kopīgu pārstrādes darbnīcu, kopīgu jaunu labošanas prasmju apguvi.
- Norādi vietas velosipēdam, ūdens uzpildei, sabiedriskā transporta pieturvietas, labierīcību vietas pasākuma tuvumā, mudinot izmantot šīs iespējas.
- Izvērtē pasākuma norisi, kas īstenota saskaņā ar ekodizaina principiem, izvirzot tālākus soļus nākamajiem pasākumiem.

Vadlīnijas veidoja

Kitija Balcare, 2025

Nodibinājums Liepāja 2027